

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 584/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen isyyden korjaamisesta ja lapsen oikeudesta isäänsä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Mikko Kärnän /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 584/2021 vp:

Miten uusi vanhemmuuslaki huomioi isyyslain perusteella tehdyt virheelliset isyyspäätökset ja mahdollistaa niiden korjaamisen niin, että lasten ihmisoikeudet toteutuvat?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Eduskunnalla on käsiteltävänään hallituksen esitys vanhemmuuslaiksi (HE 132/2021 vp). Vanhemmuuslakiehdotuksessa on useita säännöksiä, jotka mahdollistavat aiempien isyydestä tai äitiydestä tehtyjen päätösten korjaamisen. Korjattava päätös voi olla vanhemman tai vanhempien oma, Digi- ja väestötietoviraston tai tuomioistuimen tekemä. Sekä voimassa olevien isyys- ja äitiyslakien, että ehdotetun vanhemmuuslain yhtenä tavoitteena on varmistaa lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Vanhemmuuslakiehdotuksen 72 §:n nojalla vanhemmuuden tunnustamisen peruuttamiseen ja kiistämiseen sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos vanhemmuus on tunnustettu ennen vanhemmuuslain voimaantuloa. Tästä johtuu, että jos vanhemmuus on tunnustettu ennen vanhemmuuslain voimaantuloa, se voidaan peruuttaa tai kiistää 30 päivän kuluessa lapsen syntymästä siitä huolimatta, että lapsen syntymän jälkeinen peruuttamis- ja kiistämismahdollisuus ehdotetaan poistettavaksi uuden vanhemmuuslain myötä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan myös säilytettäväksi se nykyisinkin käytössä oleva toimintavaihtoehto, että lapsen biologinen isä antaa tunnustamislauseman, jonka lapsen äiti ja avioliittoon perustuvan isyysolettaman nojalla lapsen oikeudellinen isä hyväksyvät. Kun Digi- ja väestötietovirasto vahvistaa tällaisen tunnustamisen, aviomiehen isyys kumoutuu (isyyslaki 40 §:n 1 momentti). Tätä toimintavaihtoehtoa ehdotetaan edelleen laajennettavaksi ennen lapsen syntymää tunnustettuihin lapsiin (ehdotetun vanhemmuuslain 45 §:n 1 momentti). Perustuslain 3 §:ssä turvatusta tuomioistuinten riippumattomuusvaatimuksesta, oikeusvarmuusperiaatteesta ja oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännöksistä johtuu, että Digi- ja väestötietoviraston päätöksellä ei kuitenkaan voida kumota sellaista isyyttä, joka on tuomioistuimessa vahvistettu.

Vanhemmuuslakiehdotuksen 50 §:ssä ehdotetaan edelleen säilytettäväksi 2 vuoden määräaika koskeva sääntely vanhemmuuden kumoamiseen tähtäävien kanteiden osalta. Vanhemmuutta koskeva päätös voi tällöin perustua isyysoletukseen tai tunnustamiseen, jonka Digi- ja väestötietovirasto on vahvistanut. Kanne voidaan kuitenkin tutkia, vaikka se olisi pantu vireille määräajan päättymisen jälkeen, jos kantajalla oli laillinen este tai hän näyttää painavan syyn, jonka vuoksi kannetta ei ole aikaisemmin nostettu. Ehdotuksen mukaan kanne on kuitenkin jätettävä tutkimatta, jos sitä ei ole nostettu vuoden kuluessa siitä, kun syy kanteen nostamatta jättämiselle on poistunut. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan edellytetään, että kanne on nostettava viipymättä sen jälkeen, kun syy kanteen nostamatta jättämiselle on poistunut.

Vanhemmuuden kumoamiskanteisiin liittyvät määräajat ovat perusteltuja, koska lapsen vanhemmuutta koskevat kiistat on lapsen edun vuoksi syytä saada oikaistuiksi mahdollisimman pian lapsen syntymän jälkeen. Ehdotettu vanhemmuuden kumoamiseen liittyvä kanneaika on joustava ja jättää mahdollisuuden kanteen nostamiseen myös määräajan jälkeen, jos oikeudellinen vanhempi saa vasta määräajan päättymisen jälkeen tietää olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä vanhemmuuttaan. Kun aihe epäilylle on syntynyt, on lapsen edun vuoksi perusteltua, että kantajalla on velvollisuus toimia nopeasti. Muutos vanhemmuussuhteissa on lapsen kannalta yleensä sitä dramaattisempi ja vahingollisempi, mitä vakiintuneemmasta vanhemmuussuhteesta on kysymys. Kannemääräajat kannustavat vanhempaa selvittämään asiaa ja tekemään ratkaisuja mahdollisimman pian epäilyn herättyä.

Vanhemmuuslakiehdotuksen 48 §:n 1 momentissa säilytetään edelleen voimassa oleva oikeustila, jonka mukaan lapsen omalle kanneoikeudelle ei ole asetettu määräaikoja. Lähtökohtaisesti tarkoituksena on, että lapsen kanneoikeutta voi käyttää vain 15 vuotta täyttänyt lapsi itse. Säännöksen tavoitteena on lapsen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Jos kanteen nostamiselle on lapsen edun kannalta erittäin painava syy, voidaan lapselle kuitenkin määrätä edunvalvoja kanneoikeuden käyttämistä varten.

Ehdotetuista vanhemmuuslain voimaantulosäännöksistä johtuu, että vanhemmuuden kumoamista koskevaan kanteeseen, joka on tuomioistuimessa vireillä vanhemmuuslain voimaan tullessa, sovelletaan säännöksiä, joita oli sovellettava kanteen vireillepanohetkellä. Perustuslain 3 §:ssä turvatusta tuomioistuinten riippumattomuusvaatimuksesta, oikeusvarmuusperiaatteesta ja oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännöksistä johtuu, että vanhemmuuslakia ei voida soveltaa takautuvasti isyys- tai äitiyslain perusteella tuomioistuimessa lainvoimaisesti ratkaistuihin tapauksiin. Lainvoimaisen tuomioistuinratkaisun purkamista haetaan oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 12 §:n mukaan korkeimmalta oikeudelta. Riita-asiassa annetun tuomion purkamista koskevista edellytyksistä säädetään saman luvun 7 §:ssä.

Kuten yllä todettu, sekä voimassa olevien isyys- ja äitiyslakien että ehdotetun vanhemmuuslain yhtenä tavoitteena on varmistaa lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään tasapainottamaan toisinaan ristiriitaisiakin tavoitteita keskenään. Tämä ristiriita

ilmenee erityisesti pyrkimyksissä suojata yhtä aikaa yhtäältä lapsen oikeutta tietää alkuperänsä (oikeus biologiseen vanhempaan) ja lapsen oikeutta vakiintuneeseen perhe-elämään (oikeus sosiaaliseen vanhempaan). Yksittäisten tapausten osalta ratkaisut tehdään vallan kolmijako-opin mukaisesti tuomioistuinten riippumattomuutta kunnioittavalla tavalla tapauskohtaisen harkinnan perusteella tuomioistuimissa ja tuomioistuinten muutoksenhakujärjestelmän kautta.

Helsingissä 25.11.2021

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson